

Hinkel A. - Matz N., 1994: Synopsis zur Geschichte des Fledermausschutzes in Europa (Prehľad dejín ochrany netopierov v Európe). Säugetierkundliche Mitteilungen, 35 (2), 63-70.

Od svojho priateľa - autora Artura Hinkela som dostala separát článku uverejneného v zborníku Säugetierkundliche Mitteilungen. Nakoľko prináša zaujímavé údaje z histórie ochrany netopierov v Európe, oboznámim vás s tými najdôležitejšími.

Najstaršie záznamy o netopieroch (pod názvom Suttinnu) pochádzajúce z Mezopotámie už spreď viac ako 5500 rokov, boli objavené na hlinených tabuľkách v klinovom písme Sumerov. Starí Egypťania sa ešte netopierov obávali a ich zobrazeniu sa radšej vyhýbali. V asi 4000 rokov starom hieroglyfickom písme sa vyskytujú ako "Setachemm" a "Taki". V starej mytológii Proserpina boli netopiere už považované za sväté a naopak v strednej Európe za služobníkov satana a čertových spojencov. Pre človeka vtedy mohli znamenať aj záhubu, pretože ak sa nastáhovali do jeho obydľia, mohol byť obvinený z bosoráctva a dokonca aj potrestaný upálením na hranici. Všemocná cirkev varovala ľudí pred stykom s netopiermi. Toto je asi dôvod, prečo ostali netopiere tak dlho nepreskúmané a sotva kto sa odvážil s nimi experimentovať. Až pádom moci Svätej rímskej cirkvi v dôsledku snahy cisára Fridricha II. na prelome 12. a 13. storočia sa mohol začať rozvíjať prírodovedný výskum.

Prvý, kto zistil, že sa netopiere živia komármi a muchami bol zürišský prírodovedec Konrad Gessner a napísal o tom vo svojej "Histórii živočíchov" (1557) v zväzku "O vtákoch". Prvý vedec, ktorý upozornil na užitočnosť netopierov a požadoval ich ochranu, bol až durynský lesník Johann Mattheus Bechstein v texte o "malej ušatej myši" vo "Všeuzitočných prírodovedných dejinách Nemecka" (1789). Bechsteinov súčasník Johann Philipp Achilles Leisler, ktorý bol frankfurtským hlavným lekárskeým radcom sa venoval v posledných rokoch svojho života predovšetkým štúdiu domácich netopierov. Objavil štyri nové druhy, z ktorých bol jeden neskôr nazvaný ako Bechsteinov netopier (dnes Myotis bechsteini). Leisler žiadal predovšetkým zákonnú ochranu netopierov, ako to napísal v dlhom liste z januára 1813 hlavnému lesmajstrovi v Marburgu. V liste uviedol, že na rozkaz Francúzov boli vyrúbané tisíce starých dubov v čase, keď boli netopiere v zimnom spánku, a tak ich bolo niekoľko stoviek pozabíjaných, namiesto toho, aby ich vložili do iného dutého stromu. Leisler zomrel skôr ako mohol publikovať novoobjavené druhy. Urobil to až jeho žiak Heinrich Kuhl v monografii "Nemecké netopiere" (1817) a jedného z nich nazval na počesť svojho učiteľa Leislerov netopier (dnes Nyctalus leisleri). Kuhl vedel, že netopiere nemožno nahradiť nijakými inými zvieratami, nakoľko v čase aktivity nočných motýľov hmyzožravé vtáky spia.

Sliezsky zoológ Conslantin Wilhelm Lambert Gloger vynašiel a postavil vo Wroclave prvé búdky pre netopiere. Svoje skúsenosti uverejnil v roku 1858. Aj on upozornil na nutnosť zachovania bútlavých stromov.

Prvá krajina, ktorá zabezpečila netopierom už skutočne zákonnú ochranu, bolo Holandsko. V štátnych listoch z mája 1880 vydal kráľ Wilhelm III. zákon na ochranu živočíšnych druhov, ktoré sú užitočné pre poľnohospodárstvo a lesné hospodárstvo. Bol zakázaný ich odchyt, zabíjanie, prevažanie, predaj alebo ich držanie v zajatí. Menovite išlo o ježa, piskora a netopiere. Ďalšou krajinou, v ktorej sa netopiere stali zákonom chránené v roku 1901 bolo Maďarsko. Potom nasledovali: Salzburg (1909), Fínsko (1923), Dánsko (1931), Prusko a Lichtenštajnsko (1933), Portugalsko (1934), Nemecko (1936), Rakúsko a Taliansko (1939), Juhoslávia (1947) a Poľsko (1952). V roku 1954 Maďarsko prepracovalo zákony o ochrane prírody zahrnujúce ochranu netopierov. Nasledovala Nemecká demokratická republika a Sovietsky zväz (1960), Bulharsko (1962), Československo (1965), Švajčiarsko (1967), Švédsko (1968) a Luxembursko (1971). V Holandsku v roku 1973 obnovili zákon zahrnujúci ochranu netopierov. Vo Veľkej Británii s výnimkou Severného Írska sa v roku 1975 pod zákonnú ochranu dostali len druhy rodu Rhinolophus a Myotis myotis. Potom nasledovalo Írsko a Francúzsko (1979), flámske časti Belgicka (1980), Veľká Británia (1982) už všetky druhy netopierov a walónske časti Belgicka (1983).

Na podnet zasadania I. konferencie OSN o životnom prostredí v roku 1972 v Stockholme vypracovala Nemecká spolková republika návrh na "Dohovor o ochrane sťahovavých druhov voľne žijúcich živočíchov" (tzv. "Bonnská konvencia"), ktorý bol schválený v júni 1979 v Bonne. Slovensko podpísalo tento dohovor 28.4.1994 a jeho ratifikácia sa pripravuje (pozn. prek1.). V Berne bola na 3. európskej ministerskej konferencii o životnom prostredí v septembri 1979 predložená na podpísanie "Konvencia o ochrane európskych voľne žijúcich organizmov a prírodných stanovišť" (tzv. "Bernská konvencia"). V II. dodatku je uvedených 580 prísne chránených živočíšnych druhov (zahmujúc netopiere), ktorých lov, usmrcovanie, využívanie a svojvoľné vyrušovanie je zakázané a ich životné priestory musia byť chránené. Slovensko pristúpilo k tomuto dohovoru 14.12.1994, takže v súčasnosti je už v platnosti (pozn. prek1.).

Každé dva až tri roky sa stretávajú európski výskumníci netopierov na Európskom sympóziu o výskume netopierov (European Bat Research Symposium EBRS). Zatiaľ sa konalo šesť stretnutí:

1. 16.-20. marca 1981 - Bonn (Nemecko)

- 2.21.-25. septembra 1983 - Bonn (Nemecko)
- 3. 19.-24. augusta 1985 - Aberdeen (Veľká Británia)
- 4.18.-23. augusta 1987 - Praha (Československo)
- 5.20.-25. augusta 1990 - Nyborg Strand (Veľká Británia)
- 6.22.-27. augusta 1993 - Evora (Portugalsko)

Siedme EBRS sa bude konať 12.-16. augusta 1996 vo Veldhovene v Holandsku. 5. decembra 1991 bola v Londýne podpísaná I. medzinárodná dohoda o ochrane netopierov v Európe. Hlavnými bodmi bolo:

- zabránenie úmyselnému usmrcovaniu alebo loveniu netopierov
- ochrana dôležitých životných priestorov a úkrytov
- podporovanie verejného uvedomenia a šírenie osvetu
- zriadenie úradného miesta pre ochranu netopierov
- vykonanie potrebných krokov k ochrane ohrozených populácií
- podporovanie a spoločný prínos z výskumu
- ochrana pred pesticídmi

Autori článku v závere konštatujú, že ochrana európskych netopierov bola požadovaná už pred viac ako 200 rokmi, ale až o takmer 100 rokov neskôr bolo úspešne prijaté prvé zákonné nariadenie, ktoré však ešte 35 rokov na to nemalo výraznejšiu moc. Posledných 15 rokov ale získavajú netopiere stále sa zväčšujúci počet prívržencov po celom svete, ktorí sa aktívne zapájajú do ich ochrany.

Blanka LEHOTSKÁ
Hlaváčiková 14, 841 05 Bratislava